

Ne da bi tudi sami zašli na stranpot, na tirnice geografskega determinizma, je potrebno, da si izoblikujemo temu primerno metodologijo dela. V konkretnem primeru bomo najprej preučili značaj in moč podnebnih vplivov (in drugih naravnih faktorjev geografskega okolja) na družbene pogoje dela in na način življenja, na materialno osnovo družbe, in šele nato bomo preučevali njihove neposredne vplive na lastnosti ljudi. Ne smemo pozabiti, kar so deterministi skoraj popolnoma prezrli, da človek živi v družbi, ki nanj neprimerno močneje vpliva kakor pa samo naravno okolje. In ako bi imeli naravni faktorji tako pomemben vpliv na družbeni razvoj, kakršnega jim predpisujejo deterministi, potem bi vedno bile ekonomsko in družbeno najbolj razvite tiste države, ki tudi razpolagajo z največjimi naravnimi bogastvi. Samo površen pogled po svetu pa nas nehotе prepriča, da razporeditev proizvodnih sil ni v skladju z razporeditvijo naravnega bogastva.

Morda je potrebno ponovno poudariti, da so za človeka ogromnega pomena vsi elementi naravnega okolja in so nujen pogoj njegovega obstoja in razvoja. Toda samo skozi proces zavestne dejavnosti prek proizvodnje more družba učinkovati na prirodno okolje, ga preoblikovati in spremenjati v skladnosti s svojimi potrebami. Istočasno pa se ob tem tudi spreminja človekova narava sama. Torej človek „prisiljuje“ naravo, da služi njegovim ciljem in smotrom. Rezultati takšne dejavnosti pa se neposredno zrcalijo v spremem-

bah narave: vegetacije in podnebja, fiziognomije pejsaža, favne in s tem tudi v vseh drugih pogojih naravnega okolja. Činitelji geografskega okolja, ki so preoblikovani z zavestno dejavnostjo ljudi v procesu njihove proizvodnje pa že predstavljajo tako imenovano „geografsko okolje z antropogenimi prvinami“. Zato spremembe geografskega okolja ne smemo razlagati z vzrokom, temveč s posledico človekove dejavnosti, ki so učinkuje na spremembo vzroka samega. In zato se človekova dejavnost kot taka tudi neodtujeno spaja z naravnimi komponentami geografskega okolja.

POGLAVITNI VIRI

1. Anušin: Teoretičeskie problemi geografii. Moskva 1960.
2. F. Černe — S. Ilešič: Uvod v spoznavanje družbe. Ljubljana 1962, str. 480.
3. S. Ilešič: O pojmu resničnega „geografskega okolja“. Geogr. obz., IX, štev. 3—4, str. 23—25, Ljubljana 1962.
- 3.a S. Ilešič: Zgodovina geografije. Skripta. Ljubljana 1952.
4. M. Milutinović: Geografski materijalizam. Titograd 1957, str. 312.
5. R. Pavić: Politička geografija i geopolitika, razvoj i suvremeno značenje. — Geogr. horizont, XII, štev. 3—4, str. 87—90, Zagreb 1966.
6. D. Radinja: Politična geografija in geopolitika. Geogr. obz., III, štev. 4, Ljubljana 1956.
7. I. Vrišer: Osnove geografskega dela. Skripta. Ljubljana 1966.

Ivan Gams

Perspektive fizične geografije krasa*

Ce rečemo kakemu predelu ali kraju, da je na primer jugoslovanska Švica, slovenska Sibirija, Severne Benetke in podobno, se to pravi, da poznamo primerjane predele ali kraje. Če so v Srednji Evropi pričeli govoriti, da je ta ali ona pokrajina podobna Krasu (pisan z veliko začetnico, pomeni pokrajino med Tržaškim zalivom in Vipavsko dolino) oziroma da je cel Kras, so morali prej poznati kraške lastnosti Krasa. Kako, kdaj in po katerih poteh se je razširilo poznavanje kraških lastnosti Krasa, o tem, žal, še vse premalo vemo. Preučiti ta pota in obenem dognati, kdaj je pričela tujina osvajati naše besede dolina (v smislu vrtače), (kraško) polje, ponor za mednarodne strokovne termine, še čaka raziskovalce. Delo je olajšal Hilpert (1907), ki je pregledal poglavitne, v nemščini objavljene vire od 15. do 20. stoletja. Po njem se je začela slava o kraških posebnostih širiti v 16. in 17. stoletju. V začetku 17. stoletja tiskana monografija Nemčije, Germania antiqua Filipa Clüverja, že omenja nekatere kraške pojave. Po sedanjem

znanju so vzbujali prvotno pozornost predvsem pojavi kraške hidrografije, zlasti presihajoče Cerkniško jezero, izvir Timava in z njim v zvezi kasneje tudi ponor Notranjske Reke. Zgodovina bi mogla pojasniti zgodovinsko pogojenost razširjanja znanja o kraških posebnostih. Vse kaže, da je rano razširjanje znanja o Krasu povezano s požitvijo trgovine celinskega zaledja z jadranskimi pristanišči in s takratnimi prometnimi potmi. Znanje o prometnih poteh ob koncu srednjega in v začetku novega veka (glej Kos, 1955, Gestrin, 1965) dovoljuje prepričanje, da je Cerkniško jezero, o katerem se vrstijo študije od 16. do 19. stoletja, zaslovelo zaradi lege ob važni poti z Dolenjskega čez Bloke na Postojno ali naravnost čez Javornike proti Tržaškemu zalivu. Čez Timav, ki ga zgodovinski viri tako često omenjajo od rimskih časov dalje, verjetno zato, ker so se tam ladje oskrbovale s pitno vodo, je vodila poglavitna pot v Severno Italijo. Le za ponor Notranjske Reke pri Škocjanu ni jasna lega ob poteh, ki pa so bile pogoste v okolici in povezane z dolenjskimi in notranjskimi potmi za Trst in Istro. Premalo vemo tudi, v koliki meri so prispevale k najstarejšemu slovesu Krasa tudi

* Iz nastopnega predavanja na Oddelku za geografijo FF, dne 21. februarja 1967.

jame, zlasti Vilenica, ki jo je grof Petazzi že leta 1707 podaril lokevski župniji v izkoriščanje in ki je bila torej že tedaj turistično donosna. Jama je blizu poglavitne poti Senožče—Lokev—Trst. Kot kaže, je Kras postal šele kasneje pojem tudi za površinske kraške oblike in za golo kamnito pustinjo. Kdor pozna Kras, ki je danes že močno porasel z grmovjem in delno z gozdom in je reliefno manj kraško razčlenjen kot na primer Notranjska ali Črna gora, bo morebiti menil, da ta razširitev pojma ni bila upravičena. Toda treba je upoštevati, da je bil v prvih stoletjih novega veka izven slovenski dinarski kras večji del pod turško okupacije in zato težko dostopen. Slovenski kras je bil tedaj edini del Dinarskega gorstva, preko katerega so potovali prirodoslovci in potopisci iz Centralne Evrope v submediteranske pokrajine, ki so znane po stari deforestaciji.

Drugi val zanimanja za klasični Kras so sprožila odkritja velikih jam in brezen v 19. in 20. stoletju, ki so bile svoj čas znane kot največje na svetu. Po odkritju zgornje etaže leta 1918 so proglasili Postojnsko jamo za najdaljšo na svetu. Leta 1841 premagano brezno Labodnica je s 329 metri zaslovelo kot najgloblje na svetu. Sledilo je odkritje Gradišnice (1886), in v dvajsetih letih tega stoletja sta s pretirano globino zasloveli brezni Jazben (518 m, dejansko le 365 m) in Habečkov brezen (480 m, v resnici 332 m).

V tridesetih letih tega stoletja se je končala tista doba odkrivanja našega krasa, ko so bila poglavitna odkritja za svet senzacionalna. Novo odkrite večje jame po svetu so naše jame in brezna izrinile iz seznama prvih dvajset največjih kraških objektov na svetu. Zanimanje za naš kras bi se bilo počasi pleglo, če ne bi novejša geološko, geomorfološko, hidrološko in speleološko raziskovanje v prej kulturno zaostalih deželah odkrivalo vedno večji površin krasa, katerega največji sklenjeni teritorij, kot vemo danes, ni v Jugoslaviji, temveč na Kitajskem. Vzporedno s tem se je po svetu okrepilo raziskovanje krasa, ki so mu namenili posebne institucije. Med okupacijo leta 1928 v Postojni ustanovljenemu speleološkemu in po osvoboditvi v Inštitut za raziskovanje krasa SAZU obnovljenemu zavodu, se danes pridružujejo speleološki inštituti v Cluju, v Bukarešti, v Aggteleku na Madžarskem, na Dunaju, v Moulisu (Francija). Na Češkoslovaškem deluje v okviru muzejev vrsta speleoloških in kraških sekcij. V ZDA vzpodbujata in povezujeta kraško raziskovanje Cave Research Foundation pri upravi Mamutovega nacionalnega parka in Nacionalni speleološki komite.

Še globoko v dobi speleološkega odkrivanja našega krasa, nekako s Schmidlom (1854), ki ga imajo nekateri za ustanovitelja speleologije (ta sloves ima v Romuniji Racovitza, v Franciji Martel) se je sredi preteklega stoletja pričela doba sistematičnega urejanja in klasifikacije kraškega inventarja. Z Gavazzijevimi (1904) opisi kraških jezer, s Cvijičevimi pregledi Dinarskega krasa in s Šerkovo (1947) upodobitvijo

področja vrtač in razprostranjenosti uval in kraških polj smo dobili prve preglede površinskih kraških oblik, ki so doma in v tujini vzbudili veliko pozornosti, podobno kot je knjiga Duemila Grotte (Milano, 1926) vzbudila začudenje zaradi številčnosti jam in brezen na našem krasu. Toda doba inventarizacije v speleologiji in geomorfologiji še zdaleč ni zaključena. Priznati moramo celo, da niti ne vemo točno, kolikšen del naše zemlje zavzema kras, ker ga še nismo kartirali niti na karte srednjega merila. Toda to kartiranje ni le stvar mehaničnega dela. Prej je treba razčistiti nekatere teoretske probleme. Od tega, kako bomo definirali kras, je namreč odvisen v veliki meri obseg krasa. Že na tako majhnem ozemlju kot je Slovenija, se javlja kras v raznih tipih. Zlasti na dolomitu mnogokrat ni površinskih kraških pojavov in tudi ne večjih jam. O obstoju podzemeljskega krasa pričajo samo manjši studenci. Podobno je na prodnih soških, savskih in dravskih terasah, kjer pa se ponekod že javljajo plitve vrtače. Nadalje poznamo relief brez površinskih kraških oblik, kjer pa naletimo na kraške jame. Kako naj definiramo kras, da bo zajemal vse te vrste? Definicija, da so zanj bistveni površinski kraški pojavi in kraški vodni odtok, je preozka in tudi ne vemo točno, kje se začneja „kraški vodni odtok“ in kje „skalna vodna cirkulacija“, o kateri govorijo geologi včasih celo v apnencih. Ali je odtok v dolomitu in produ, kjer so ponekod vrtače, kraški v polnem pomenu besede? Drugi poudarjajo, da je bitna za kras tudi korozija. Toda že vrsto let vemo, da vlada na nepropustnih karbonatnih kamninah skoraj prav tako intenzivna korozija kot na apnencih in na krasu. V definiciji bo treba predvideti, kot kaže, več prvin in več procesov, ki delujejo istočasno. Med njimi je eden od najvažnejših dogajanje v podzemlju, kjer mora enako hitro, kot poteka rušenje in zatrpavanje pretočnih votlin, delovati temu nasprotni proces — votljenje s korozijo ali erozijo. Samo ob tem procesu se obdrži kraški vodni pretok. Ta pa je osnova za krajevno pospešeno korozijo (ali tudi erozijo), ki je pogoj za rast površinskih depresij. Te so najmanj sporni kraški pojavi.

Dokler bo nejasno ali sporno, kateri procesi so za kras bitni, se zdi najlažja definicija, da je kras ozemlje s kraškimi pojavi. Na površju so to predvsem depresijske oblike, kraška polja, uvale, vrtače, konte, slepe doline in v naših klimatskih razmerah tudi suhe doline. Skrape, žlebiči, škvavnice (kamenice v srbohrvatskem jeziku) in žepaste jamice so na krasu sicer zelo pogoste, nastajajo pa tudi na nekarbonatnih kamninah (glej tudi Gavrilović, 1965). Od podzemeljskih pojavov so nesporne kraške jame (to so prehodne votline).

Kartiranje površin bi si olajšali, če bi klasifikacijo opravili glede na nastopajoče kraške pojave in ne glede na procese. Znatno del našega ozemlja bi zajela kategorija: „ozemlje s podzemeljskim odtokom brez površinskih in podzemelj-

skih kraških oblik⁴⁴, saj v razrezanem apneniškem sredogorju često samo manjši izviri pričajo o kraških lastnostih.

Zaradi nerazčiščenih ali neutrjenih pojmov se ne moremo tudi lotiti nesporne klasifikacije površinskih kraških oblik. Obstoječa terminologija klasificira le nekatere kraške depresijske oblike, take, ki so ostro omejene od okolice in ki se zdijo čudne. Za največ oblik, ki pa so neznailne, ne vemo, kako bi jih razdelili: ali med konte, vrtače, suhe doline, dole, slepe doline ali med kraška polja in uvale. Pred leti smo v okviru Geografskega društva (Kraška terminologija, Geografski vestnik 1962) utrdili, katerim kraškim terminom priznavamo veljavo. Toda ustreznim oblikam pa nismo določili kvantitativnih meril. Zato so meje med breznom in udorno vrtačo in udorno dolino nejasne, prav tako med sestavljeno vrtačo in uvalo, med njo in kraškim poljem, med kraškim poljem in slepo dolino. Če se opremo samo na genezo, si ne pomagamo mnogo. Če za kraško polje, na primer, vzamemo, da je delo tekoče vode na karbonatni kamnini, ki ji ravno dno v depresiji prekriva fluvialna akumulacija, potem moramo pristeti sem na tisoče depresij z ravnim dnom v razsežnosti od nekaj arov do nekaj sto kvadratnih kilometrov. Konkretno, od podolgovate vrtače z obdobjno ponikalnico pri Podlomu pod Taborom na južnem obodu Grosupeljskega polja, do več sto km² razsežnih kraških polj v Liki in v Bosni. Ne vidim možnosti, da bi ob sedanjem znanju ločili po genezi slepo dolino od kraškega polja.

Doba inventarizacije našega krasa je pustila povsem odprto vprašanje razprostranjenosti površinskih kraških tipov. Govorimo o visokogorskem krasu in visokogorskih kraških oblikah, o grbinastem krasu, o primorskem krasu, ki je od Kvarnerja do Peloponeza skoraj brez vrtač. Ne vemo samo za razprostranjenost teh tipov, temveč tudi ne za razvojno pogojenost s petrografskimi, pedološkimi, klimatskimi, starostnimi in drugimi razmerami.

Ze klasifikacija krasa sama zahteva nadaljnji razvoj kraške teorije in to take, kot jo pojmuje v prirodoslovju, in ki ni le gola kabinetna hipoteza. S temi se moramo zaradi pomanjkanja empiričnega znanja zadovoljevati že dolga desetletja.

Ob navajanju odprtih vprašanj se zastavlja vprašanje, kakšne so pri tem naloge geografije, to je panoge, katere predhodniki so nekoč proslavili naš kras v tujini in doma in ki od vseh drugih še danes posreduje največ znanja o krasu. Pri odgovoru na to vprašanje je treba upoštevati, da se krasoslovje pri poglobljanju in razraščanju v novejši dobi vedno bolj cepi v posamezne panoge in vključuje v razne vede. Zdaj raziskujejo kras geomorfologija, speleologija v ožjem smislu besede (v širšem smislu pomeni krasoslovje vobče), hidrologija, speleoklimatologija, biospeleologija in speleoekologija. Verjetno si bo krasoslovje pridobilo sčasoma nove pozicije

v petrokemiji, hidrokemiji, hidravliki in mikrobiologiji. Toda vzporedno s tem razraščanjem in cepljenjem znanja o krasu bo rasla potreba po združevanju dosežkov z raznih področij. Obenem bo vedno bolj živa potreba, da določena stroka dosežke ne le združuje, temveč iz njih gradi to, kar imenujemo teorijo o krasu. Za tako delo pa je najbolj poklicana fizična geografija, ki je po svoji naravi kompleksna veda.

Pred leti smo se lotili študije o intenzivnosti in dinamiki korozije. Njeni rezultati so objavljeni v Geografskem vestniku 1966 (Gams, 1966). Dosežki se v glavnem ujemajo z novejšimi ugotovitvami po svetu, dopolnjujejo pa znanje o koroziji glede na odvisnost od vegetacije in pedoklime. Izkazalo se je, da ni pomembno samo to, ali je površje zaraščeno z gozdom, temveč tudi, kakšne sestave je gozd, ki vpliva predvsem z mikrobiološko aktivnostjo. Na sestavo gozda, na debelino prsti in s tem na mikroklimo pa bistveno vpliva človek. Skratka, čim globlje prodiramo v zakonitost korozijskega procesa, tem bolj se izkaže, da je kompleksna in da je proces posledica zelo raznolikih razmer. Prav na krasu se je še posebno dobro pokazalo, kako fizično-geografski kompleks, ki ga moramo poznati v celoti, če hočemo raziskovati njegove dele, vpliva na dinamiko kraškega procesa. Obratno, če ne poznamo delov, ne moremo sestaviti celote.

Mislim, da kljub večstoletnemu raziskovanju krasa še vedno ne poznamo v vseh njegovih pojavih. Naj to ilustrira tale primer.

Analiza zračnih temperatur za razdobje 1925 do 1960 (Furlan, 1965) je pokazala, da je v Sloveniji najbolj hladen predel nekako med Babnim peljem in Kočevskim. Tod je ena najbolj masivnih vzpetosti nad 400 m n. v. in obenem najbolj razsežno kraško gorovje v Sloveniji. V klimatologiji velja pravilo, da vladajo v masivnih gorah razmeroma višje temperature kot na razrezanem okolju. Preučevanje višine agrarne naseljenosti in višine kulturnih rastlin (Gams, 1960) je ugotovilo, da ostajajo na približno istem ozemlju agrarna naselja in kulturne rastline v nizkih nadmorskih višinah. Verjetno je ta relativna hladnost pogojena tudi s kraškimi lastnostmi. Sam kraški, z depresijami posejani relief najbrž ni poglobilni vzrok, saj sicer ne bi bile najnižje temperature v razmeroma odprtem Babnem polju. V mejah termofilne kserofilne, neutralno-bazofilne združbe črnega gabra in ojstrice, ki zajema večino nižinskega slovenskega dinarskega krasa, je M. Wraber (1958) ugotovil subklimatski otok domačega kostanja in gradna. Ta se javlja v nadmorski višini okoli 250–350 m na pobočjih z naklonom 10–20°, največ do 30°. Kljub znani primorski vročini je ta subklimatska združba mezofilna. V kontinentalni Sloveniji se je v prisojeh v apniških in dolomitnih bregeh, ponekod celo v osrčju Julijskih Alp — v Bohinjski kotlini (Wraber, 1961) ohranila termofilna gozdna združba. Tu na obmorskem nižinskem Krasu pa se javlja mezofilni gozd. Wraber po-

jasnjuje to izjemnost z globoko kompaktno ilovnato rdečo zemljo na krasu. Vendar je vprašanje, če ne vplivajo na hladnost isti vzroki, ki povzročajo, da so ta tla tako kislja in sprana karbonatov. Mislim na slabotno dviganje kapilarne vode v kraških tleh v času, ko prevladuje izhlapevanje nad padavinami. Taka voda kraških tal ne bogati z rudninskimi snovmi in tudi ne prevaja toplote iz skalne podlage v ilovnato odejo. Padavine, ki padejo na Primorskem največ v hladni polovici leta, poniknejo, ko zapustijo ilovico, v skalne razpoke in v globino in izgubijo tisto neposredno zvezo, ki ostaja na vododržnih tleh med vodo na skalni podlagi in na prepereh. V topli polovici leta, ko prevladuje izhlapevanje iz tal nad padavinami, ni na razpolago kapilarne vode za dviganje. Votlin, skozi katere bi prihajal toplejši zrak iz globin na površje, pa je razmeroma malo.

To pa je seveda samo domneva, ki bi jo bilo mogoče potrditi le s terenskimi meritvami. Žal pogrešamo znanja o evaporaciji in evapotranspiraciji na našem ali tujem krasu, čeprav vemo za trditve, da vladajo na krasu visoki odtočni količniki. Za slovensko znanost bi bil velik prispevek, če bi vsestransko obdelala manjše kraško porečje. Sistematično bi lahko merili kalnost in trdoto ter količino odtečene vode, padavine, in bi na tej osnovi izračunali ne samo odtočne količnike, evaporacijo in podobno, temveč tudi odnos med sedanjo erozijo in nastajanjem tal. Potrebno bi bilo meriti tudi skalne globinske temperature, kajti tako imenovane geotermične stopnje so na krasu neznane. Razpolagamo sicer s sistematičnimi meritvami temperatur v nekaterih jamah (v Podpeški jami na Dolenjskem — Kenk - Seliškar, 1931, v Postojnski jami — Crestani - Anelli, 1939, v dveh jamah nad Trstom — Polli, 1953); toda te jame so odprte navzven. Ker se padavinska voda v apnencih navzdol vedno bolj združuje v tokove, je verjetno, da sega kolebanje temperature vzdolž vodnih kanalov še globoko v podzemlje.

Kras zajema znaten del slovenskega gospodarkega teritorija. Po prvih meritvah ga je samo na področju Dinarskega sistema okoli 5400 km² ali 27% ozemlja L. R. Slovenije. Če prištejemo še kras v otokih in ozemlje, kjer se kraške lastnosti javljajo samo v kraškem pretoku ne pa tudi v površinskih kraških oblikah, znaša njegov

delež preko ene tretjine našega ozemlja. Pospešeni razvoj raziskovanja krasa in kraške teorije ne zadeva zato samo našega prestiža v inozemstvu, temveč tudi naše gospodarstvo in tudi kmetijstvo, ki prav na krasu močno zaostaja za splošnim razvojem.

LITERATURA

- Crestani G. — Anelli F., 1939, Ricerche di meteorologia ipogea nella Grotte di Postumia. Min. d. lavori pubblici, No. 143, Roma.
- Gams I., 1966, Faktorji in dinamika korozije karbonatnih kamnin na slovenskem Dinarskem in alpskem krasu. Geografski vestnik XXXVIII.
- Gavrilović D., 1965, Kamenice na magmatskim stenama Jugoslavije. Zbornik radova Geografskog instituta PMF, zv. XXI, Beograd.
- Gams I., 1960, O višinski meji naseljenosti, ozimine, gozda in snega v slovenskih gorah. Geografski vestnik.
- Gavazzi A., 1904, Die Seen des Karstes. I. Teil. Abh. Geogr. Ges. Wien, Bd. V, No 2.
- Gestrin F., 1965, Trgovina slovenskega zaledja s primorskimi mesti od 13. do konca 16. stoletja. Delo št. 15 Razreda za zgodovinske in družbene vede SAZU. Ljubljana.
- Hilpert H., 1907, Die historische Entwicklung der Frage nach dem Wesen des Karsthänomens. Inaugural - Dissertation. Würzburg.
- Furlan D., 1965, Temperature v Sloveniji. Delo št. 7 Instituta za geografijo SAZU, Ljubljana.
- Kenk R. — Seliškar A., 1931, Studije o ekologiji jamskih živali. I. Meteorološka in hidrološka opazovanja v Podpeški jami v letih 1929—1931. Prirodoslovne razprave 1.
- Kos M., 1955, Zgodovina Slovencev od naselitve do petnajstega stoletja. SM, Ljubljana.
- Polli S., 1963, Tre anni di meteorologia ipogea nella Grotta sperimentale „C. Doria“ del Carso di Trieste. Atti e memorie della Commissione Grotte „Eugenio Boegan“, Trieste.
- Schmidl A., 1854, Die Grotten und Höhlen von Adelsberg, Lueg, Planina und Laas. Wien.
- Serko A., 1947, Kraški pojavi v Jugoslaviji. Geografski vestnik XIX.
- Wraber M., 1958, Šumska vegetacija na crvenicah u slovenskom kršu. Zemljište i biljka, VIII, No 1, 3.
- Wraber M., 1961, Termofilna združba gabrovca in omelike v Bohinju. Razprave VI Oddelka za prirodoslovne vede SAZU, Ljubljana.

Avguštin Lah

Temeljne družbenogeografske karakteristike LR Kitajske

Ob pogostih informacijah o dogajanju na Kitajskem neredko beremo tudi priznanja, da jih je težko razumeti. Kitajska je zares svet zase in terja precej študija, da lahko spoznamo nekatere naravne in družbene karakteristike te velike dežele na Daljnem vzhodu.

1. Kitajska je kot velika celina. Meri 9,55 milijonov km² ali le malo manj kot Evropa. Struktura njenega površja pa se razlikuje od Evrope, ki ima najboljše pogoje za kmetijstvo, promet in poselitev. Polovico Kitajske sestavlja visok gorski svet, saj se tri četrtine reliefa dviga